

TÜRK EDEBİYATINDA YAHYA KEMAL PORTRELERİ

Arş. Gör. Hümevra YUVA
Fatih Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
hyuva@fatih.edu.tr

Özet

Yahya Kemal Beyatlı, kendi kuşağına ve daha sonraki kuşaklara mensup birçok şairi etkilemiş büyük bir şairdir. Onun kültür hayatımızdaki etkisi ve bıraktığı iz, şiiriyle sınırlı değildir; şahsiyetinin ve düşüncelerinin de ayrıca önemli ve etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bunun en önemli göstergesi, hakkında yazılan birçok kitap ve sayısız yazının yanı sıra, hatıra ve portre türünde yazılmış çeşitli eserlerde kendisine yer verilmiş olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Yahya Kemal, şair, hatıra, portre, şiir

PORTRAITS OF YAHYA KEMAL IN TURKISH LITERATURE

Abstract

Yahya Kemal Beyatlı is an important poet who influenced many poets both from his own generation and also from next generations. His influence and impression is not restricted only with his poetry; but his personality and ideas are also very important and influential. The most important indicator for this is that as well as many books written about him, there are also many works such as memories and portraits in which he takes part.

Key Words: Yahya Kemal, poem, remembrance, portrait, poet

Yahya Kemal Beyatlı, kendi kuşağına ve daha sonraki kuşaklara mensup birçok şairi yazarı ve kültür adamını etkilemiş bir şairdir. Onun meydana getirdiği etki ve bıraktığı iz, şiiriyle sınırlı değildir; şahsiyetinin ve düşüncelerinin de ayrıca önemli ve etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bunun en önemli göstergesi, hakkında yazılan birçok kitap ve sayısız yazının yanı sıra, hatıra ve portre türünde yazılmış çeşitli eserlerde kendisine yer verilmiş olmasıdır. Edebiyatımızda, Yahya Kemal portrelerinin yıllar ilerledikçe nitelik ve nicelik bakımından artan anlatımlarla, nasıl değiştiğini, geliştiğini ve tamamlandığını görmek için bu eserlerde şair hakkında yapılan yorumların, dile getirilen düşüncelerin, bir bütün olarak incelenmesi gerekmektedir. Bu aynı zamanda ortak görüşleri dikkate alarak, ortak bir Yahya Kemal portresine ulaşmamızı da sağlayacaktır.

Bilindiği gibi, hatıra türü edebiyatımızda Tanzimat döneminden sonra gelişmeye başlamış, Cumhuriyet döneminden itibaren de yaygınlık kazanmıştır. Aslında genel olarak, bir kişinin tasvirini, karakter özelliklerini içeren bir anlatım olarak portre ise yazarların, tanıdıkları önemli kişiler hakkındaki intibalarını bir bütün olarak yazmaya başlamalarıyla birlikte, roman ve hikâyelerdeki kurgusal kişilerle sınırlı olmaktan çıkarak, hatıra türünün bir alt dalı haline gelmiştir. Yahya Kemal'e birçok hatıra ve portre kitabında yer verilmiştir. Genel bir Yahya Kemal portresine ulaşabilmek için bu eserleri yazdıkları veya yayımlandıkları tarihlere göre değil; yazarlarının doğum tarihlerine göre kronolojik olarak incelemeye çalışacağız.

Yahya Kemal'in kendinden önceki kuşaklara mensup yazarlarla şahsi tanışıklığı veya yakınlığı olmakla birlikte, bunlardan hiçbirinin elimizde, Yahya Kemal'le ilgili olarak, hatıra veya portre nevinden bir anlatışı bulunmamaktadır. Bunun muhtemel sebeplerinden biri, bu yazarlar arasında hatıralarını yazanların sayı bakımından az olmasıdır. Yahya Kemal'den önceki kuşaklara mensup ve hatıralarını yazmış olan başlıca iki kişi vardır: Abdülhak Hâmid Tarhan ve Halit Ziya Uşaklıgil. Her ikisinin de hatıralarında Yahya Kemal yer almamaktadır.

Bu durumu, şair ve yazarların, kendilerinden sonraki kuşaklara mensup kişileri kabullenmekte, onları hatıralarında yer verecek derecede önemsemekte güçlük çekmelerine bağlamak mümkündür. 1880'li yıllarda doğmuş ve Yahya Kemal'le aynı kuşağa mensup olan yazarlar arasında ise bu tür bir tutuma pek rastlanmaz. Bu yazarlardan, Ömer Seyfeddin, Refik Halit Karay, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Abdülhak Şinasi Hisar'ın hatıralarında Yahya Kemal'e yer verdiğini veya onunla ilgili hatıralarını kaleme aldıklarını görüyoruz. Bu kuşak içinde, hatıratını yazdığı halde, Yahya Kemal'e, yok denecek kadar az yer veren tek yazar, Halide Edip Adivar'dır. *Mor Salkımlı Ev*'de Yahya Kemal, tek cümle ile yer alır. (Adivar, 2003:212)

Yaş itibarıyla kendisinden küçük olan veya ondan bir sonraki kuşağa mensup bulunan yazarların hatıralarında Yahya Kemal'in daha çok yer aldığı bir gerçektir. Beş Hececiler'den Halit Fahri Ozansoy ve Yusuf Ziya Ortaç'ın, Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında eserleriyle mustakil olarak önemli yer

edinmiş olan Necip Fazıl'ın, hatıralarında Yahya Kemal'e yer verdiği görülmektedir. Yahya Kemal'in görüşlerinden büyük ölçüde etkilendiği bilinen Ahmet Hamdi Tanpınar'ın ise Yahya Kemal'i konu edindiği önemli bir monografisi vardır.

Paris'ten İstanbul'a döndükten sonra kısa zamanda büyük bir şöhret edinen ve şöhreti sonraki yıllarda daha da artan Yahya Kemal'in çevresinde birçok kişinin yer aldığı bilinmektedir. Yahya Kemal'le zaman zaman görüşen, sohbetinde bulunan kişilerin veya özellikle hayatının son döneminde kendisini yalnız bırakmayan kişiler arasında da hatıralarında Yahya Kemal'i anlatan veya onunla ilgili hatıralarını, düşüncelerini kitap halinde yayımlayan yazarların varlığı dikkat çekmektedir. Bu yazarlar arasında, Münevver Ayaşlı ile Baki Süha Ediboğlu hatıralarında Yahya Kemal için ayrı birer bölüm ayırmış; Vehbi Eralp, Cahit Tanyol ve Nihat Sami Banarlı ise Yahya Kemal'le ilgili müstakil kitaplar kaleme almıştır.

Çalışmamızda, sanatı ile Türk edebiyatında yer edinmiş yazarların yazdıklarına ağırlıklı olarak yer vermeye, diğer yazarların yazdıklarını ise çalışmamızın sonuç bölümünde kısaca söz konusu etmeye çalışacağız.

1. ÖMER SEYFETTİN

Yahya Kemal'le aynı yılda doğan, fakat ondan tam otuz sekiz yıl önce hayata veda eden Ömer Seyfettin'in, 7 Aralık 1917 ile 4 Kasım 1918 tarihlerini ihtiva eden ve kısa notlardan oluşan günlüğünde Yahya Kemal'e de yer verdiğini görüyoruz. Türk edebiyatının bu büyük hikayecisi ile Yahya Kemal'in ne zaman ve nasıl tanıştıkları tam olarak bilinmemektedir. Bunun, Yahya Kemal'in 1912 yılında yurda dönmesinden sonra, Türk Ocağı'na devam ettiği sıralarda gerçekleştiği tahmin edilebilir.

1914'te yayımlanan "Boykotaj Düşmanı" başlıklı hikâyesinde Yahya Kemal ile Yakup Kadri'yi, Nev-Yunanilik akımına mensubiyetleri dolayısıyla hicveden Ömer Seyfeddin'le Yahya Kemal'in arası bundan sonra düzelmemiştir. (Ayvazoğlu, 2008: 326). Ömer Seyfeddin, Yahya Kemal'den günlüğünde de öfke ve alayla bahsetmektedir. Günlüğün 8 Ocak 1918 tarihli kısmında, aralarında vuku bulan bir tartışma anlatılmaktadır. (Ömer Seyfeddin, 2000: 260-261)

Ömer Seyfeddin'in, Yahya Kemal'le aralarında geçen tartışmayı naklederkenki anlatım tarzı, onunla ilgili kanaatlerini de içermektedir. Bu metni küçük bir hikaye olarak değerlendirmek mümkündür. Hikâyenin başkişisi konumunda olan Ömer Seyfeddin, kendinden emin, muhatabının cehaleti karşısında öfkelenmiş olduğu halde ve hükmedici bir eda ile onu sorguya çekmektedir. Kendinden olduğu kadar, muhatabının cehaletinden de emindir. Böyle bir kanaatin bu kadar rahat bir şekilde ifade edilmiş olması, Ömer Seyfeddin'in, bu olaydan önce birçok defa Yahya Kemal'le karşılaştığını ve bilgisini ölçecek derecede konuştuğunu düşündürmektedir. Ömer Seyfeddin peş peşe sorularla Yahya Kemal'in üstüne giderken, Yahya Kemal, tartışmanın

başındaki kendinden emin tavrı kaybeder. Önce susarak kurtulmak ister. Ziya Gökalp'in Ömer Seyfeddin'den, Fuat Köprülü'nün Yahya Kemal'den yana çıkararak söyledikleri, Ömer Seyfeddin'i hedefinden çevirmeye yetmez. Peş peşe sorduğu sorularla Yahya Kemal'in üzerine gitmeye devam eder. Yahya Kemal, kısa ve muğlak cevaplarla kurtulmaya çalışır. Ömer Seyfeddin'e göre, kesin bir hüküm vererek pot kırmaktan ürktüğü için susmaktadır. Konuşmanın son kısmında Ömer Seyfeddin'in "Yok canım" ı Yahya Kemal'i ne kadar küçümseydiğini açık bir şekilde ifade etmektedir. Bu küçümseyiş Günlük'te Yahya Kemal'le ilgili diğer kısımlarda da sürecektir.

Ömer Seyfeddin, "yarın arifeydi" cümlesine Yahya Kemal'in yaptığı itirazı, Yusuf Ziya'dan işittiğinde tepkisini şöyle ifade etmiştir: "Yusuf Ziya bu itirazı Yahya Kemal'den işitmiş olacak.Yahya Kemal bu edebiyatımızın Kabakçı Mustafa'sıdır. Yalan yanlış her şeye itiraz eder.(...) Canib ona edebiyatımızın katırı diyor.Yani bir eser doğurmasının ihtimali yok." (Ömer Seyfeddin, 2000: 260)

Ömer Seyfeddin'in Yahya Kemal'in şairliğinin yanı sıra musiki ile ilgili görüşlerinden de alaylı bir dille bahsettiği görülmektedir (Ömer Seyfeddin, 2000 : 262) Ömer Seyfeddin'in, Yahya Kemal'i hiç gizlemeden küçümsemesine karşılık, Yahya Kemal'in, kendisinden küçümser ve hafife alır tarzda Paul de Coq diye bahsettiğini bilmektedir. Bu onun Yahya Kemal'e duyduğu öfkeyi daha da artırır: "(...) Mesela ben her türlü taarruzları göze aldım. Hiç korkmadan yazıyorum. Aleyhimde ama şifahi bir cereyan var. Bqna Paul de Coq diyorlar. Bu cereyanın reisi Yahya Kemal.Fakat Huda fırsat verirse..onu öyle bir iflas ettireceğim ki! Yalnız bekliyorum ki biraz edebiyat başlasın!" (Ömer Seyfeddin, 2000: 264)

Yahya Kemal'in kendisi hakkında söylediklerine çok içerlediği anlaşılan Ömer Seyfettin, günlüğünde Yahya Kemal hakkında olumlu bir şey yazmadığı gibi onun şairliğini ve Türkçe, musiki gibi konulardaki bilgisini, yeterli bulmadığını, beğenmediğini ifade etmektedir. Sanatçının, günlüğünde ortaya koyduğu Yahya Kemal portresi şöyle özetlenebilir: Konuştuğu konularda aslında cahil olduğu için yanlış kanaatleri doğru imiş gibi söyleyen, bilgisiz; fakat bilgisizliğini kurnazlığı ile saklayan, kendine güveni olmayan, şiiri kısır bir şair.

Ömer Seyfeddin'in, Yahya Kemal'in portresini bu şekilde ortaya koyarken son derece hissi davrandığı açıktır. Bu hissiliğin sebebini sadece Yahya Kemal'in kendisiyle ilgili eleştirilerinde aramak yanlış olur. Ömer Seyfeddin, günlüğünü kaleme aldığı sırada, gerek ülkenin içinde bulunduğu acıklı ve tehlikeli vaziyet, gerekse şahsi hayatındaki olumsuzluklar yüzünden hassas bir ruh hali içindedir. Yalnız ve kederli bir hayat yaşamaktadır.

Ömer Seyfeddin'in "Bugünkü Şairlerimiz" başlıklı yazısında Yahya Kemal'in şiirinin değerini ve etkisini teslim ederek, "Bugün hiç genç şair yoktur ki, onun bütün şiirlerini ezbere bilmesin. Hemen her mısralarında Yahya Kemal'in bir kelimesine rast geliriz." (Ömer Seyfeddin, 2001:193) şeklinde bir değerlendirmede bulunması da günlüğündeki Yahya Kemal portresinin hissiyata bağlı olarak

meydana getirildiğini göstermektedir. Fakat böyle bir makalenin varlığının, günlükte yazılanları bütünüyle hükümsüz kıldığını ileri sürmek doğru olmaz. Ömer Seyfeddin'in kişisel olarak Yahya Kemal'den pek hoşlanmadığı, özelliklerini de beğenmediği, fakat bununla birlikte, onun şair olarak hakkını teslim etmekten de geri kalmadığı anlaşılmaktadır. Yahya Kemal'le ilgili olumsuz görüşlerine, sağlığında iken yayımlamadığı günlüğünde yer vermesi, buna mukabil olumlu görüşlerini yayımlamaktan çekinmemesi ayrıca önemlidir.

2. REFİK HALİT KARAY

Refik Halit'in hatıralarından müteşekkil iki eseri vardır. *Minelbab İlel Mihrab* ve onun devamı niteliğinde olan *Bir Ömür Boyunca*. Her iki eserde de Yahya Kemal'e çok az yer verilmiş olması dikkat çekicidir. Bundan, Refik Halit'le Yahya Kemal arasında yakın bir dostluğun olmadığı anlaşılmaktadır. Aslında Yahya Kemal'in Paris'ten İstanbul'a döndüğü gün tanışıp yakınlaştıkları halde, aralarındaki dostluk, mizaç farkından dolayı uzun sürmemiştir (Ayvazoğlu, 2008: 234).

Refik Halit, *Minelbab İlel Mihrab*'da, Yahya Kemal'den sadece, kendisinin sürgünde bulunduğu sıralarda, Yakup Kadri ile birlikte Ali Kemal'in *Peyâm*'ında yazması dolayısıyla söz eder.

"(...) Bir gün Ali Kemal onları başmakalesinde medhederdi, ertesi gün onlar kendi sütunlarında bu teveccühe teşekkür ve medhe mukabele ederlerdi; Rakı meclislerindeki muhabbet ve sevgi teminatına benzeyen bu bu mestane haller, uzaktan beni pek eğlendirirdi." (Karay, 1992: 78)

Refik Halit, Yahya Kemal'i müstakil bir şahsiyet olarak değil, Yakup Kadri ile birlikte zikretmekte ve ikisinin, gazetede Ali Kemal'le karşılıklı birbirlerini övmelerini alaylı bir dille anlatmaktadır. Uzun yıllar sonra kaleme alacağı *Bir Ömür Boyunca*'da Refik Halit, yine sözü Yahya Kemal ile Yakup Kadri'nin *Peyâm*' da yazmalarına getirir. Fakat bu defa kullandığı dil alaylı değildir. Onlardan "iki mühim şahsiyet" diye bahsetmekte ve "herhalde iyi yazdıklarını" belirtmektedir (Karay, 1996: 123)

Bir Ömür Boyunca'da Yahya Kemal'in ismi ayrıca, Nazım Hikmetin annesi Celile Hanım dolayısıyla zikredilir: "Şairin anası kültürlü sohbet ehli bir kadındı... Sonraları bizim Yahya Kemal de onun kültürlü sohbetlerinden müstefit olmuştu." (Karay, 1996: 30). Refik Halit'in, Yahya Kemal'den "bizim Yahya Kemal" diye bahsetmesi, okuyucusuna, onunla ne kadar yakın olduklarını veya onu yakından tanıdığını düşündürmek istediğini göstermektedir. Fakat iki kitaplık hatıratında Yahya Kemal'in fıkra yazarlığı ve Celile Hanım'ın sohbetlerinde bulunması dışında söz etmemesi, dile getirdiği bu yakınlıkla tezat teşkil etmektedir.

Refik Halit'in hatıralarında Yahya Kemal, bir Yahya Kemal portresi oluşturacak ölçüde yer almamıştır. Bunu, Yahya Kemal'le Refik Halit arasındaki dostluğun başlamadan bitmiş ve bir daha da düzelmemiş olmasına bağlamak

mümkündür. Fakat bu durumun, Refik Halit'in eserinde menfi bir Yahya Kemal portresinin ortaya çıkmasına yol açmadığını da belirtmek gerekir. Refik Halit'in, yeterince bahsetmekten kaçınmakla birlikte, Yahya Kemal'in değerini teslim ettiği sonucuna varmak mümkündür.

3. ABDÜLHAK ŞINASI HİSAR

Abdülhak Şinasi Hisar ile Yahya Kemal arasında, iki sanatçının da Paris'te bulunduğu yıllarda başlayan ve uzun yıllar boyunca hiç azalmadan devam eden büyük bir dostluk vardır. A.Şinasi Hisar, Yahya Kemal'in vefatından sonra bu dostluğa dayalı hatıralarını 1959 yılında *Yahya Kemal'e Veda* ismini verdiği bir kitapta bir araya getirmiştir. Bu eserde Yahya Kemal'in Paris'te geçen gençlik yıllarından başlayarak, bütün hayatı ve şairliği ile ilgili ayrıntılı ve değerli bilgiler yer almaktadır. Bu yüzden, *Yahya Kemal'e Veda*'da, ayrıntı bakımından oldukça zengin bir Yahya Kemal portresiyle karşılaşırız. Bu portrenin büyük bir dostluğa dayalı olarak çizildiği anlaşılmaktadır. Yazar, kendi şahsiyetini Yahya Kemal karşısında adeta silmiş ve sadece Yahya Kemal'i anlatmayı tercih etmiştir. Kitapta, genel olarak Yahya Kemal'in karakteri, şahsi hayatı, nüktedanlığı, şiir konusundaki hassasiyeti, eserlerinin neşri ile ilgili düşünceleri, hatıraları, edebiyat ve tarih bilgisi ve son zamanları anlatılmaktadır. Biz bütün bu anlatılanlardan hareketle, A.Şinasi Hisar'ın kalemiyle çizilmiş bir Yahya Kemal portresini ana hatlarıyla tespit etmeye çalışacağız.

Abdülhak Şinasi Hisar, Üsküp'ten İstanbul'a gelmiş olan genç Yahya Kemal'in Agah Kemal ismini kullandığı devreyi hatırlamak istemediğini, bu döneme ait hatıralarını sevmediğini ve inkar ettiğini belirtir. (Hisar, 2006:9) Kendi şahsiyetini bulmaya, Tevfik Fikret'in etkisinden kurtulmaya çalışan genç bir şair olarak Yahya Kemal, Paris'te yaşadığı yıllar boyunca, babasının gönderdiği parayı yetiştiremediğinden dolayı, yaşadığı talebe mahallesi Quartier Latin'in dışına pek çıkmamakla birlikte, hiç boş durmaz. A. Şinasi Hisar, Paris'i, o dönemde kendileri için aşkını duydukları bir vücut ve bir ruh gibi sevdiklerini mekteplerin, kütüphanelerin, mekteplilerin, gençlerin, sanatkârların toplandığı Quartier Latin'in zevklerine en uygun yer olduğunu belirtmektedir. Yahya Kemal, tam bir hürriyet duygusu içinde Fransız şairlerin şiirini büyük bir istekle okumaktadır, arkadaşları eğlenmeye giderken, o şiirle meşgul olmayı tercih eder. Fransız şiirini tanımak için okumakla yetinmez, hemen her gün Vachette isimli kahvehanede, Jean Morias'ı ziyaret eder.

Yazarın, Yahya Kemal'in Paris'teki hayatıyla ilgili değerlendirmesi şöyledir: *"1903'ten İstanbul'a döndüğü 1912'ye kadar sürmüş olan bu dokuz senelik Paris hayatı ona öğrenmek, düşünmek, tecrübe etmek, görmek fırsatlarını bol bol verdiğine, onun kendisini bu devrede yetiştirmiş bulunduğu, bu muhitin ona hiç acele etmemeyi, sanata derin hürmeti, sanatkâra sonsuz itimadı ve hürriyete tam itibarı öğretmiş olduğuna hiç şüphe yoktur."* (Hisar, 2006:13)

A.Şinasi Hisar, "Paris'ten başını hâlelemeye başlayan şair şöhreti içinde dönen" Yahya Kemal'in bu yıllardaki halini şöyle anlatmaktadır: "O zamanlarda Yahya Kemal, genç, gülbüz, kuvvetli, neşeli ve lafazan görülüyordu." (Hisar, 2006:15)

Yahya Kemal'in pek çok kişi tarafından söz konusu edilen, sohbet adamı olma özelliği bu yıllarda ortaya çıkar. Yahya Kemal'in, Paris dönüşü Türk Ocağı'nda bulunduğu zamanlarda bu mekanın muhtelif odalarında yaptığı konuşmalar sırasında edebiyat hakkında uzun uzun izahlarda bulunduğunu, Victor Hugo'dan ve Abdülhak Hamid'den Fransızca ve Türkçe şiirler okuduğunu, şiir okumadığı zamanlar ya edebi fikirlerini uzun uzun anlattığını ya da bir tesbih çeker gibi mısralarından birini tekrarladığını anlatan A.Şinasi Hisar, onu bu yönüyle Jean Moreas'a benzetir.(Hisar, 2006:15) Yahya Kemal'in ilk gençlik zamanlarından beri güldürücü fıkralar, mükrit cevaplar, nükteli sözler söylemeyi meşk etmiş olmasının kendi şairlik şöhretine olumlu yönde tesir ettiği düşüncesindedir. Çünkü Yahya Kemal'in sadece şiirleri değil, sohbetleri, nükteleri de akılda kalmaktadır: "Yahya Kemal espriyle konuşan birisi olduğundan sözleri meşhur oluyor ve sohbetleri – Anatole France'inkiler gibi- yazılmış kitaplara mevzu olarak alınıyordu."(Hisar, 2006:40)

A.Şinasi Hisar'a göre Yahya Kemal, sohbetleri sırasında kendinden emin, ironiyi seven, açık sözlü ve kolay beğenmeyen bir kişidir. Sohbeti yazısından çok farklıdır: "Yazısında ne kadar ihtiyatlı, temkinli ve tereddütlü ise sözlerinde o kadar cesaretli, alıngan ve fikirlerinin sonununa kadar makul ve mutaassıptır." (Hisar, 2006: 17)

Yahya Kemal'in şöhretle birlikte, kendisi dışında şairlerden bahsedilmesinden rahatsız olmaya başlamıştır. O kadar ki bundan, ünlü Fransız şairi Paul Valery dahi nasibini alır. Valery'nin büyük şair ve büyük adam olduğunu itiraf eden Yahya Kemal, sözlerini, Valery'nin kitaplarının çok satılmadığını ve halk tarafından da okunmadığını ifade ederek tamamlar. A.Şinasi Hisar'ın, Yahya Kemal'in bu sözleri ile ilgili yorumu şöyledir: "Hülasa Paul Valery'den çok fazla bahsolunmasını istemiyor. Belki de kendisinin pek sevilmesini muhabbetine bir rekabet sayıyordu." (Hisar, 2006: 44)

A. Şinasi Hisar, Yahya Kemal'deki tarih şuurunu ve bilgisini de çok beğenip takdir etmektedir. Onun memleketimizin tarihini belki de herkesten fazla bildiğini düşünen sanatçı, en güzel ve en önemli tarih kitaplarının yalnız fişler üzerine tesbit edilemeyeceğini ve en büyük tarih eserlerini en derin şairlerin yazacağını kanaatinde dir.(Hisar, 2006:31-32)

A.Şinasi Hisar'a göre Yahya Kemal, bir aşk şairidir, bir İstanbul şairidir. (Hisar, 2006:36) 1937 senesinde Yahya Kemal'in "Rindlerin Ölümü" şiirinin yayımlanmasından sonra Şinasi Hisar Yahya Kemal'e, şiirin "Ölüm asude bahar ülkesidir bir rinde/Gönlü her yerde buhurdan gibi yıllarca tüter /Ve serin serviler altında kalan kabrinde /Her seher bir gül açar, her gece bir bülbül öter" şeklindeki

ikinci kısmının, öldüğü zaman mezar taşına hakk ettirilmesi gerektiğini söylemiş ve Yahya Kemal de bu fikri benimsemiştir. (Hisar, 2006: 70)

Yahya Kemal'in şiiire olan ilgisi düşkünlüğü son günlerinde dahi devam etmiştir. A.Şinasi Hisar'ın Yahya Kemal'in son günlerini anlatırken naklettiği anekdotlardan biri bu gerçeği dramatik bir şekilde ifade etmektedir: "(..) Yahya Kemal, yakın dostu Asım Sönmez'e, Allah'tan bir yıl daha ömür vermesini dilediğini söyleyince Asım Bey kendisine "ne diye hayatınızı böyle bir zarnanla tahdit etmek istiyorsunuz? İnşallah nice seneler daha berhayat olacaksınız" deyince Yahya Kemal, gayet müessir bir sanatkar içliliğiyle: "*Daha bitirilmemiş beş gazelim var. Bir senede bu beş gazelimi ikmal edebilirim!*" diye cevap vermiş." (Hisar, 2006: 73. Yazar ayrıca, Yahya Kemal ömrünün son gününde Baki'nin hatırasıyla meşgul olduğunu, ölümünden, cenazesinden bahsettiğini nakletmektedir. Yahya Kemal, o gece uykuya dalarken de Baki'nin bir mısraını söylemiştir: "*Allah'adır tevekkülümüz, itimadımız!*" Bu onun söylediği son mısra olmuş ve Yahya Kemal daldığı uykudan bir daha uyanamayarak ertesi gün vefat etmiştir. (Hisar, 2006: 75)

Yahya Kemal'e Veda'da Yahya Kemal'in portresi, her şeyden önce bir dostun portresidir. Yazar, kendisini Yahya Kemal'e bağlayan nitelikleri olumlu bir bakış açısıyla söz konusu etmiştir. Olumsuz şeyleri söz konusu etmeyi, Yahya Kemal'in hatırasına yakıştıramadığı anlaşılmaktadır.

4. YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU

Yakup Kadri, *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları* ismini taşıyan eserinde, Türk edebiyatına ait yakından tanıdığı bazı önemli simalarla ilgili hatıralarını ayrı başlıklar altında anlatır. Eserinde yer verdiği kişilerden biri de Yahya Kemal'dir. Yakup Kadri, Yahya Kemal'le onun, Paris'ten İstanbul'a henüz döndüğü günlerde tanışmıştır. Yahya Kemal'in kendisinde bıraktığı ilk intibayı şöyle anlatır:

"(...)Tombul vücudu, güzel, ama çizgileri kalın başı ve tutuk, donuk haliyle Paris'ten Quartier Latin'den değil, Osmanlı ülkesinin uzak vilayetlerinin birinden gelmiş herhangi bir taşralı genci andırıyordu. Dilinde de hafif bir Rumeli şivesi vardı. ...Mübarek, on yıl Paris'te Quartier Latin'de yaşamış olmak şöyle dursun, sanki hiç memleket dışına çıkmamış. İstanbul'dan hiç ayrılmamış; hatta İstanbul'un hep alt katlarında, çayhane ve mahalle kahvelerinde vakit geçirmekten başka bir şey yapmamış gibiydi. Konuştuğu Türkçeye birtakım Fransızca sözler ve deyimler karıştırmasa onun herhangi bir Batı kültürü aldığına ve hele Jean Moréas gibi Fransız şiiirinin ustalarından biriyle ahbablık ettiğine ihtimal verilemezdi. Edebiyattan henüz söz açmamıştı ama açacak olsa sanıyordum ki Fikret'ten Cenap'tan değil de Muallim Naci'den bahsedecekti. Evet, Yahya Kemal, ilk görüşmemizde benim üzerimde böylesine bir Şarklı tesiri yapmıştı." (Karaosmanoğlu, 1990:110)

Başka bir akşam herkesin ricası ve ısrarı üzerine Yahya Kemal, ayağa kalkmış ve kendine mahsus inşad tarzıyla Hugo'dan, Baudelaire'den, Verlaine'den

Hérédia'dan, eski ve yeni Türk şairlerinden hiç şaşırmadan her kelimenin fonetiğini her mısraın ritmini ifade ettikleri hisse göre değerlendiren bir sesle okuduğu şiirlerle, Yakup Kadri'yi derinden etkilemiş ve Yakup Kadri'nin, Yahya Kemal hakkındaki kanaati bütünüyle değişmiştir: "(...)bundan sonra Paris arkadaşları tarafından ona verilen edebiyat üstadı payesini hiç de fazla görmemiştir." (Karaosmanoğlu, 1990:112)

Yakup Kadri, etrafındakilerin kendisine gösterdiği bu hayranlığın Yahya Kemal üzerindeki tesirinden bahsederken; onun, bu durumdan herhangi bir sanatkar kıvancı duymadığını, hatta onların böylesine lirik ve romantik bir taşkınlık havasına girmeleri karşısında alaycı bir tebessüm gösterdiğini ve sanki " asıl yazmak istediğim şiirleri okudukları zaman kim bilir bunlar nasıl bir cezbeyle kapılacak diyen bir tavır takındığını belirtir ve bu husustaki "ihtirasının çok büyük olduğunu" anlamış olduğunu ayrıca ifade eder. (Karaosmanoğlu, 1990:114)

Yakup Kadri'nin, Yahya Kemal ile olan hatıralarının büyük kısmı, 1911-1916 yıllarına aittir.(Karaosmanoğlu, 1990: 125)

Yahya Kemal'in Paris'ten dönüşünden sonra arkadaşlarının çoğunun muhalif kişiler olması ve Yakup Kadri'nin tabiri ile dilini tutmasını da hiç bilmediği için bir iş bulamamış olması; müşterek dostlarından Şefik Esat'ın, Divanyolu'ndaki konağıyla Kıbrıslılar'ın Kandillideki yalısı arasında- parasız ve yersiz yurtsuz bir kimsenin hayat şartları içinde -yaşamaya mecbur kalması sonucunu doğurur. Fakat Yahya Kemal, gittiği yerlerde hiçbir zaman bir sığıntı muamelesine maruz kalmaz. Bilakis misafir olduğu evlerde büyük bir itibar görür. (Karaosmanoğlu, 1990:125)

Yakup Kadri, Yahya Kemal'in bu dost evlerinin şenliği olduğunu belirtip ev sahiplerinin politika mücadeleleri yüzünden bazen polis nezareti altına alındığı ve evin etrafının gözcülerle çevrildiği zamanlarda dahi onun sohbetlerinin, nüktelerinin, fıkralarının, şiir okumalarının herkes için fikri hazların lirik coşkuların kaynağı olduğuna; aynı zamanda onun yergiciliği üzerine gülüşmelerin etraftaki terör havasını yok ettiğine bizzat şahit olmuştur.(Karaosmanoğlu, 1990:125) Yakup Kadri, Yahya Kemal'in şahsiyetinin sadece yayınlanan eserleriyle ölçülemeyeceğini, sohbetlerinin de eserleri kadar önemli olduğunu düşünmektedir. (Karaosmanoğlu, 1990:119)

Yahya Kemal hayatında önemli bir yeri olan, âşık olduğu ve ömrü boyunca unutamadığı Celile Hanım'la, Yakup Kadri'nin ısrarıyla gittiği Bektaşî tekkesinde tanışmıştır. Yakup Kadri bu olaydan isim vermeden bahsetmeyi tercih eder. Yahya Kemal, başlangıçta yadırgadığı Bektaşî tekkesine, sevdiği kadınla orada karşılaştığı için devam eder. (Karaosmanoğlu, 1990: 130) Yakup Kadri'ye göre, Yahya Kemal ile Celile Hanım arasındaki aşkın ayrılıkla sonuçlanmasının sebebi Yahya Kemal'in tutumudur:

"(...) Oysa bu, Yahya Kemal'in derbeder hayatında pek mutlu bir dönüm noktası olabilirdi, eğer bunu takibeden gönül münasebetleriruh krizleri ve

kıskançlık kuruntularıyla bulanmasaydı; eğer şair, sevgilisini olduğu gibi görebilseydi ve ona sıtmalı muhayyilesinde Kirpikleri süzgülün o ihanet dolu gözler / Rikkatle bakarken bir fırsatı özler mısralarıyla vefasız ve fettan kadın hüviyetini vermeseydi, öyle sanıyorum ki tatlı ve rahat bir evlilik hayatına kavuşacaktı. Zira o hanım kocasından ayrılmak, çoluğu çocuğu evini ve barkını bırakmak suretiyle Yahya Kemal'e ne kadar ciddi ve samimi bir şekilde bağlandığını ispat etmiş ve Yahya Kemal'in kafasında yukarı ki mısralar çizgilenmeye başladığı sıralarda onunla kuracağı aile yuvasının hazırlıklarına girişmiş bulunuyordu." (Karaosmanoğlu, 1990: 131)

Yahya Kemal'in evlilik mevzuunu hep bir bahane ile geçiştirdiğini vurgulayan Yakup Kadri, bir gün şairin kendisine Celile Hanım hakkında şunları söylediğini anlatır: "Bu kadar dile gelmiş bir kadınla ben nasıl evlenebilirim? Sonra herkes bana ne der? Ne gözle bakar? Yakup Kadri, Yahya Kemal'in evlenmekten kaçınmasını "kalender ve bohem bir şairin birtakım sosyal kayıtlar altına girmekten sakınmasına" verirken bu gerekçeyi işitince fikrini değiştirir ve Yahya Kemal hakkında suçlayıcı bir hüküm verir: "O benim gözüme artık kendi gönlünün eğilimlerine göre değil, içinde bulunduğu cemiyetin telakkilerine ve göreneklerine bağlı olarak yaşayan bir insan, yani yine kendisinin şunu bunu yermek için tekrar ettiği "küçük burjuva" sıfatıyla görünmeye başlamıştı. (Karaosmanoğlu, 1990: 174) Yakup Kadri'ye göre Yahya Kemal'in itibar ettiği cemiyet "geri bir Şark cemiyeti"dir. O, Yahya Kemal'in meseleye kendisi gibi bakmamasının sebebini ise şöyle açıklamaktadır: "İstanbul Darülfünunu müderrisliği gibi yüksek ve itibarlı bir vazifede bulunmak dolayısıyla yaşayışının iç yüzünden ziyade dış yüzüne ehemmiyet vermek lüzumu duyması ve aynı zamanda sevgilisi aleyhindeki dedikodulara inanmış olmasıydı." (Karaosmanoğlu, 1990:133)

Yahya Kemal'in yaşadığı bu aşk macerasının büyük bir şair olması ve olgunlaşmasında çok önemli tesiri olduğunu düşünen yazar, "bu mutsuz gönül sergüzeştinden", Türk edebiyatının en güzel şiirlerinin doğduğunu ve Yahya Kemal'in "bu imtihandan bu ateşten geçtikten sonra", "derinliğine bir kemale" erdiğini belirtir." (Karaosmanoğlu, 1990:133) der.

Yakup Kadri'nin hatıralarında, olayların arasına serpiştirilen yorumlarla Yahya Kemal'in tembellikten gurur ve alınganlığa; aşkta kıskançlıktan, avare hayata düşkünlüğe kadar birçok özelliği anlatılır:

"Evet Yahya Kemal şahane bir tembeldi ve bundan ötürü kafasının içindeki hazineden bize pek az şey bırakıp gittiği kanaatindeyim.(...)Bir masa başında oturup yazmak, çalışmak mı? Elçiliklerde bulunduğu zamanlar ne yapardı bilmiyorum. Fakat bizim aramızda yaşayan Yahya Kemal, için böyle bir şeye ihtimal verilemezdi." (Karaosmanoğlu, 1990:119)

Kitapta, Yahya Kemal'in tembelliğinin yanı sıra, gururlu ve alıngan oluşundan da bahsedilir. Yakup Kadri'ye göre Yahya Kemal, "hususî münasebetlerinde bile yok yere buluttan nem kapan ve hele memleketin siyasi

havasındaki her bulanıklıktan kendi şahsı için bir takım kuşkular yaratan, işkilli bir tabiata sahip; izzeti nefesine dokunulduğunda, kendisinde ne sempati ne sevgi ne dostluk ne arkadaşlık kaldığı, bütün bunları kırıp geçiren bir öfkenin gözünü bağladığı, alınganlık bakımından kendisinin tam eşiti Ahmet Haşim başta olmak üzere hemen bütün yakın arkadaşlarını ucu zehirli yergi oklarıyla delik deşik etmekten çekinmeyen” bir kişidir. Yakup Kadri’nin kendisi de Yahya Kemal’in bu huylarından nasibini almıştır. Yahya Kemal, öğrencisi Tanpınar ile kendisine ve Falih Rıfkı’ya bir düello mektubu yollamış ve bu olay uzun yıllar dargın kalmalarına sebep olmuştur. Yazar bu olaydan, en az dört beş yıl sonra, Atatürk’ün sofrasında barıştırıldıklarını anlatmakta, fakat Yahya Kemal’in düello teklifinin sebebini açıklamamaktadır. (Karaosmanoğlu, 1990: 125)

Yakup Kadri, Yahya Kemal’i yer yer olumsuz bir bakış açısıyla anlatmasının sebebini onun hakkında son derece güzel bir teşbihte bulunarak açıklar: “(...) O, artık yalnız benim gençlik arkadaşım değil, bütün milletin malıdır ve meyvalarını verdikten, yapraklarını döktükten sonra dahi memleketin yüksek bir tepesinde hala dal budak salmakta olan bir ulu ağaç gibi durmaktadır.” (Karaosmanoğlu, 1990:133)

5. HALİT FAHRİ OZANSOY

Halit Fahri Ozansoy, *Edebiyatçılar Geçiyor* isimli hatıra kitabında Yahya Kemal’le Paris’ten döndüğü sıralarda başlayan ve Birinci Dünya Savaşı sıralarında iyice gelişen dostluklarının, kendi iddiasına göre Yahya Kemal’in bençilce davranışları yüzünden nasıl bozulduğunu ayrıntılı olarak anlatır. Buna göre, Halit Fahri’nin *Baykuş* isimli oyunun genel provası sonunda, Yahya Kemal, önce “Berbat eser!” ardından Fransızca “Foutu!Foutu!” diye haykırmıştır. Yahya Kemal’in bu tepkisinin sebebi, Edmond Rostand’ın *Uzaktaki Prenses* isimli oyununu birlikte çevirme teklifini Halit Fahri’nin reddetmiş olmasıdır. Yahya Kemal ayrıca, *Son Posta* gazetesinin bir anketinde kendi şiirleriyle ilgili sözlerine sınırlendiği için, Halit Fahri’ye, Galatasaray Lisesi’nin önünde, küfürler ederek bastonuyla saldırmıştır. (Ozansoy, 1967: 288-298, Ayvazoğlu 2008: 322)

Halit Fahri Ozansoy’un, *Edebiyatçılar Çevremde* ismiyle yayımladığı portreler kitabının Yahya Kemal’le ilgili bölümünde ise önce onun şairliği, sonra da mizacı üzerinde durduğu görülmektedir.

Halit Fahri, Yahya Kemal’i Balkan harbinden beri tanıdığını belirtir. Şair, o sırada Paris’ten yeni gelmiştir ve “André Chénier tarzında Yunan mitolojisinden alınmış ilhamlarla yazdığı mısralarının dil sadeliği ve ahenk berraklığı ” Halit Fahri’nin de içinde bulunduğu gençleri hayran bırakmaktadır. (Ozansoy, 1970:21).

Yahya Kemal’in şairliğinden ve şiirinden büyük bir övgüyle söz eden Halit Fahri, onun şiirdeki titiz işçiliğini şöyle anlatır: “İlk zamanlarda çok ağır ve titiz bir çalışma ile mısralarını günlerce haftalarca ve hatta aylarca tatlı bir şiklet gibi ağzından düşürmüyor, onları adeta öpüyor, eme eme lezzetini tadıyordu. En

sonunda onları öyle ince bir örgü ile örüyordu ki bu gayreti ve bu sanatı alkışlamamak kabil değildi.”(Ozansoy, 1970: 22)

Ne var ki Halit Fahri; Yahya Kemal’in bu titizliğinin II. Cihan Harbinden sonra azaldığını ve ilhamının genişlemesine ve artık çok yazabilmesine karşın Hayat mecmuası ile sonradan Hürriyet gazetesinde hayranlarına sunduğu şiirlerin evvelkiler gibi uzun ömürlü olamayacağını düşünmektedir.

Edebiyatçılar Çevremde’de Yahya Kemal’in mizacından bahsederken onun “nüktedan ve rind bir adam” olduğunu belirten Halit Fahri, Yahya Kemal’in öfkesi üzerinde daha çok durur ve kendisine bastonla saldırmasını da bu vesile ile yeniden hatırlar: “Bazen da şu veya bu tesire kapılarak, Ahmet Midhat Efendi tarzında gazaplara kapıldığı da oluyordu. Nasıl ki, bir yanlış tefsir yüzünden, bir gün Galatasaray Lisesi önünde bana, eski dostuna bile hücum etmiş ve şiirlerinin hiç birinde kullanmayacağı kelimeler savurmuştu. Ölümü arkasından o günü de hüznle hatırlamaktan kendimi alamıyorum.” (Ozansoy, 1970: 23)

6. YUSUF ZİYA ORTAÇ

Yusuf Ziya Ortaç, Yahya Kemal’in vefatından iki yıl sonra yayımlanan *Portreler* isimli kitabında Yahya Kemal’in portresini, ironik bir dil kullanarak çizmeyi tercih eder. Bu tercihin arka planında, Türk ocağında tanışan bu iki şairin yıldızlarının pek barışmamış olması yatmaktadır. Yusuf Ziya, Yahya Kemal’in şairliği üzerinde dururken onun hecenin beş şairinden sonra Türkçeci olduğu iddiasında bulunur: “Onun güzel tatlı unutulmaz şairliğinden hiçbir şey eksiltmeyecek olan bu doğruyu söyleyelim: Yahya Kemal, hecenin beş şairinden sonra Türkçecidir.” (Ortaç 1960: 138) Hecenin beş şairinden biri de kendisi olduğu için Yusuf Ziya’nın, bu hükmü kendini düşünerek verdiği ve böylece Yahya Kemal’in şairliği ve şiiri karşısında kendini üstün bir konuma yerleştirmek istediği anlaşılmaktadır. İddiasını ispatlamak için Yahya Kemal’in çıplak yerine üryan, testi yerine sabu, taç yerine esfer kelimelerini kullanmasını örnek verir. Bir yandan, Yahya Kemal’in şiirlerini dinledikçe onu daha iyi anlamaya başladığını söyleyen ve onun şairliğini, şiirini inkar edemeyen Ziya Ortaç, diğer yandan da ironik bir üslupla inkar edemediği gerçeğin etkisini ortadan kaldırmaya çalışır: “Kuvvetli adamdı kafasıyla, kalbiyle, sesiyle, midesiyle!” (Ortaç, 1960:138)

Yahya Kemal’in olumlu özelliklerini, olumsuz özelliklerle hükümsüz kılacak şekilde anlatmaya gayret eden Yusuf Ziya, onun, isterse dünyanın en sevimli insanı olabileceğini, fakat bunu size gösterebilmesi için sizin ona tapacak kadar bir hürmet içinde olmanız gerektiğini yazar. Fakat bu kadarla yetinmez; dahası da vardır: Yahya Kemal’i memnun etmek için sadece onu beğenmeniz ve başkalarını beğenmemeniz gerekmektedir.(Ortaç, 1960:138) Yahya Kemal’in dostluk ilişkilerinin mutlaka bir menfaate dayandığını düşünen Yusuf Ziya,‘ya göre Yahya Kemal, büyük bir bencildir: “Dostluk, arkadaşlık, vefa, saygı bütün bu güzel duyguları ödememek şartıyla hep sizden isterdi.” (Ortaç, 1960:140)

Bir gün lokantada yanına gelen Yahya Kemal'le birlikte yemek yiyen Yusuf Ziya, şaire övgüler yağdırdığını, onun da bundan memnun olduğunu fakat yemek sonunda dargın ayrıldıklarını anlatır:

"Neden mi? Sadece karşısındakine insan saygısı göstermeyişiinden:Yemek sonunda masaya küçük bir bakır tas getirtmiş ve ağzından çıkardığı takma dişleri karşımda yıkamaya başlamıştı...Midem burkularak koptu sandım. Belki biraz hırçın: -Yahya Kemal, bunu yapmaya hakkın yok dedim. Mağrur ve öfkeli haykırdı:-Bir daha benimle oturmazsın.-Ben de aynı sesle bağırdım:-Benimle oturan sensin. Kalktı gitti, darıldık." (Ortaç, 1960:140-141)

Naklettiğim ve üzerinde durduğumuz bütün bu örnekler, Yusuf Ziya Ortaç'ın, Yahya Kemal portresinin düşmanca çizilmiş bir portre olduğunu göstermektedir.Yahya Kemal'i bütünüyle olumsuz ön yargılarla tanıtan Yusuf Ziya, onu çirkinleştirmek, çirkin ve kötü göstermek için elinden geleni yapar. Ölümünden bile aynı ikili ifade tarzıyla ve alayla bahsetmekten çekinmez: "Onun ölümü ile büyük bir şair, küçük bir insan kaybettik. Eyvaaaah, artık mavi Boğaz, artık Türk Üsküdar, artık müslüman Kocamutafapaşa, artık edebiyatımız Yahya Kemalsizdir!" (Ortaç, 1960:141)

7. AHMET HAMDİ TANPINAR

Yahya Kemal'in öğrencilerinden iyi bir şair, romancı ve edebiyat tarihçisi olan Tanpınar 'ın *Yahya Kemal* adlı önemli monografisi, Yahya Kemal'i Sevenler Cemiyeti'nin ilk neşri olarak Tanpınar'ın ölümünden bir yıl sonra müsveddeler birleştirilerek yayıma hazırlanır ve 1963 yılında neşredilir. Tanpınar hocası ve dostu olan Yahya Kemal'le ilgili düşüncelerini, incelemelerini bu kitapta birleştirmiştir. Tanpınar'ın henüz gün ışığına çıkan ve 1953-1962 yıllarını kapsayan günlükleri ise onun Yahya Kemal hakkındaki daha özel düşüncelerini vermesi bakımından ayrıca önemlidir.

Tanpınar günlüğüne, "*Bir gün bu deftere Yahya Kemal hakkında en sahil düşüncelerimi yazacağım.*"(Tanpınar, 2008:132) şeklinde bir not düştükten sonra, *Yahya Kemal* kitabında anlattığı Yahya Kemal'den farklı bir portre çizmiştir. Bu günlüğü tuttuğu sıralarda Yahya Kemal monografisi ile uğraşiyor oluşu son derece ilginçtir. Etkisinde kaldığı tek şahsın Yahya Kemal olduğunu söyleyen Tanpınar, bir taraftan *Yahya Kemal* monografisi ile uğraşırken, diğer taraftan günlüklerinde Yahya Kemal ile adeta hesaplaşır. Ona karşı sevgisi ve öfkesi, inişli çıkışlı olarak görülür. Şiirlerini eskisi kadar sevmemektedir. Yine de bazı mısraları söylemiş olmasına hayrandır.(Tanpınar, 2008:198)

Yahya Kemal'i ilk olarak bir üniversite talebesi iken hocası olarak dersine girdiğinde gören Tanpınar, onun ilk ders günündeki fiziki portresini, yıllar sonra şöyle çizmektedir:

"... Orta boylu, toplu, yuvarlak çehreli, güzel, derin bakışlı bir adam içeriye girdi. Herhangi bir mesleği namus ve haysiyetle kabul edecek genç bir adamdı bu.

İyi ve otoriteli bir memur olabileceği gibi sekiz asır cemaatimizin bel kemiği olan o temiz işçi ve rahat vicdanlı zanaatkarlardan biri de olabilirdi. Hususi hiç bir itinası yoktu. Temiz tıraş olmuş, temiz giyinmişti. İlk işi fesini çıkarıp masaya koymak oldu. Saçları sonuna kadar olduğu gibi ikiye taranmıştı. Güzel tombul işçi elleri vardı. Evet, hiç bir hariküladeliği yoktu. Belki çehre vücut hepsi bozulmak üzere olan bir muvazene işi yapıyordu. Fakat konuşmaya başlayınca iş değişti.”(Tanpınar, 2005:18)

Yahya Kemal, dersini anlatmaya başladığı andan itibaren, bütün öğrencilerini cazibesi altına almış ve bu cazibe, daha sonra da gerek derslerde, gerekse ders dışında özel vakitlerde yapılan sohbet meclislerinde artarak devam etmiştir. Tanpınar’ın ilk olarak gördüğü ve hayran olduğu Yahya Kemal, tam bir Avrupalıdır. (Tanpınar, 2005: 20)

Tanpınar’a göre, Yahya Kemal’in hayat felsefesi, “azade” bir hayat sürme tarzının etrafındaki halkanın genişlemesine sebep olur: “İçkiyi, azade hayatı seviyordu. Etrafında uyandırdığı alakada bu azade hayatın da büyük tesiri vardı. Edebiyatı Cedide şairlerinin Abdülhamid’in kapalı hayatını benimsemiş, kerli ferli ve baştan aşağı aile içinde geçen küskün, neşesiz, şikâyet dolu ve can sıkıcı yaşayışlarına mukabil, ömrünün yarısını, kahvede veya işret masasında, sadece edebiyattan, günlük hadiselerden bahsederek, buluşlarını tekrarlayarak yaşayan bu adam kendinden evvelkilerin hatırlatmıyordu.” (Tanpınar, 2005: 21)

Tanpınar, Yahya Kemal ile İstanbul içinde sık sık gezdiklerinden bahseder: “Boğaziçi köyleri Yahya Kemal’in görmekten bıkmadığı şeylerdi. ...Bu gezintilerde rastladığımız insanları Yahya Kemal adeta o tarihinin günün ışığında görmeye çalışıyordu.”(Tanpınar, 2005:29-30)

Tanpınar, Yahya Kemal’in muvazeleneli bir adam olduğu, büyük depresyon anları ve kapanışları olmuş olsa bile kendisini yenilemesini bildiğini, neyiz ve neredeyiz sorularının konuşmalarının hususiyetini oluşturduğunu, konuşmayı sanat haline getirenlerden olduğu fakat bu konuşmanın onda düşüncenin laboratuvarı görevini gördüğünü onun konuşurken bulup geliştirdiğini yoğurduğunu, bir realite duygusu içinde yaşadığını hatta politika hayatındaki aksayışların çoğunun sebebi olan bu realite duygusunun onun felsefesinin merkezinde durduğunu belirtir.(Tanpınar, 2005:22)

Tanpınar günlüklerinde, Yahya Kemal’in sohbet adamı olmasını, yukarıda naklettiğimiz düşüncelerden çok farklı bir şekilde değerlendirir: Onun, konuşarak harcayan bir adam olduğunu, güzel konuşmasının onu birçok meselelerde akim bıraktığını; eğer nesir yazmaya devam etseydi, evolutionunun başka türlü olma ihtimalinin yüksek olduğunu iddia eder. (Tanpınar, 2008: 206) Yahya Kemal’in son zamanlarda meclisinde sohbetlerinde bulunan kişilere de kırgındır. Onların görgüsüz ve kültürsüz insanlar olduğunu düşünmekte ve Yahya Kemal’i bu tür insanlara teslim olduğu için suçlamaktadır. (Tanpınar 2008:279) Tanpınar günlüklerinde Yahya Kemal’i birçok bakımdan suçlamaktadır. Yahya Kemal,

kuvvetli olmasına rağmen içine kapanıp kalmıştır. Tanpınar bunu, onun idol olma hırsına bağlar. (Tanpınar, 2008:280)

Tanpınar'ın, günlüğünde sık sık Yahya Kemal'i zikretmesini, bir bakıma onunla arasındaki bağı güçlü olmasının bir göstergesi olarak kabul edebiliriz. Fakat Tanpınar'ın bu bağı koparmak istercesine zorladığı da bir gerçektir. Talebe iken konuşmasını ilk defa dinlediği zaman hayran olduğu Yahya Kemal'in portresi, son zamanlarında oldukça değişmiştir. Tanpınar artık ondan hayranlıkla değil, zavallı diyerek bahsetmektedir:

“Zavallı Yahya Kemal. Bir insanın bir insanda bu birbiri ardınca değişen çehreleri ne garip ve hazin oluyor ve nasıl en son çehre hepsini siliyor, bitiriyor. Park Otel'in barında gördüğüm küçük, dar takatsız adımlarla ancak yürüyebilen biçare ve acınacak ihtiyar. Otelin odasındaki hasta ve büyük kuş. Muhacir kuş. Ve nihayet şimdi çıktığım odada son defa konuştuğum, tebessümüne, bakışının manalılığına ve hiddet ve o kadar psikolojik hususiyetine rağmen iskelet olarak gülmeye hazır kemik külçesi baş nasıl hepsini sildiler.”(Tanpınar, 2008: 158-159)

Tanpınar'ın ilk olarak gördüğü Yahya Kemal ile son olarak gördüğü Yahya Kemal arasındaki farklılık, biraz da bir insanın gençliği ile yaşlılığı arasındaki hüznü veren farklılığı ifade etmektedir. Fakat Yahya Kemal'in şahsiyeti ile ilgili olarak yaptığı değerlendirme, Tanpınar'ın, Yahya Kemal'in sadece maddi varlığını değil, şahsiyetini de yıpranmış ve değerini kaybetmiş olarak gördüğünü ortaya koymaktadır:

“Yahya Kemal; ihtiras, alkol ve dostları, kendi değişmemek inadı, ve nihayet güzel konuşması idi. İdi de ne oldu? Fena idare edilmiş otuz manzumenin yaptığı işin yanında ne ehemmiyeti olabilir. (...) Bütün bu mülahazaların hepsini saplanmak kelimesinde hülasa edebiliriz. Yahya Kemal belki kısırlıktan belki ihtiyarlıktan topladığı mythe personnel'ini dağıttı. İçtimaiyi tarihle fazla karıştırdı, kendisine hendesi bir nokta gibi yer seçti”(Tanpınar, 2008: 280)

Tanpınar, monografisinde ve günlüklerinde eş zamanlı olarak iki farklı Yahya Kemal portresi çizmiştir. Düşünce dünyasında Doğu-Batı meselesiyle ilgili ikiliğin, Yahya Kemal konusunda da aynen devam ettiği anlaşılmaktadır. Tanpınar'ın hayran olduğu Yahya Kemal Avrupa'dan gelmiş, Fransız gibi konuşan bir Yahya Kemal idi; eleştirdiği ve değersiz bulduğu Yahya Kemal ise Avrupa'dan uzaklaşmış, artık ondan bahsetmeyen, sadece maziye yönelmiş olan bir Yahya Kemal'dir. Doğu ile Batı arasında kalan Tanpınar'ın, Yahya Kemal'i de Batılı ve Doğulu olarak iki ayrı kimlik halinde tanıdığı ve tanımladığı anlaşılmaktadır. Başlangıçta bütün olan ve bir terkip halinde bulunan bu kimlikler birbirinden ayrılmıştır. Tanpınar, Yahya Kemal'i monografisinde ilk kimliğiyle yüceltirken, günlüklerinde de ikinci kimliği ile eleştirmektedir.

8. NECİP FAZIL KISAKÜREK

Yahya Kemal'in Bahriye mektebinden öğrencisi olan Necip Fazıl,'ın Yahya Kemal'e bakışı genel olarak olumsuzdur. Büyük Doğu'daki Fikir ve Sanat Mahkemesi'nde "Yahya Kemal, Sanığın Portresi" başlığı altında uzun bir iddianame ile Yahya Kemal'i suçlayan Necip Fazıl, sözlerini şöyle hülasa eder:

"Hasılı Yahya Kemal, bazen Nedim'in maskesini takmış, bazen mahir bir makyajla Naili Kadim kılığına bürünmüş, bazen da iğreti bir Nev'i rolünde sahneye çıkmış, kendi öz hayatı, meselesi, kişiliği olmayan bir şairdir.(...) Sedefte biblolar yapmaktaki mahareti, yaldızlı kağıt parçalarından el işi hünerleri göstermesi, işleri kesat gittiği için zamanı bol kuyumcu titizliği ile şiirde kelimelerle gözbağcılığı, onun inkâr edilemeyecek marifetidir.(..) Sanat cürümlerinin cürmü ise budur." (Büyük Doğu, 2.7.1954, No:9; Yücebaş, 1955: 34)

Necip Fazıl, Yahya Kemal'in şiirini bu şekilde mahkum ettikten sonra Babiali isimli hatıralarında da Yahya Kemal'in şahsiyetini eleştirel bir bakış açısıyla ve çeşitli anekdotlar eşliğinde değerlendirirken şairi çeşitli zaafı dolayısıyla anlatmayı tercih eder. Onu ve neslini kendilerinden sonrakileri beğenmemek onlarla ilgilenmemek gibi kusurlarla suçlar ve onun bu yönüne vurgu yapan örnekler verir. Bütün bunlardan, Necip Fazıl'ın, Yahya Kemal'den şahsi olarak hiç hoşlanmadığı ve onun büyük şair olarak adlandırılmasından ve beğenilmesinden rahatsızlık duyduğu anlaşılmaktadır.

Necip Fazıl, Yahya Kemal'in kendisinin mısralarını ezberleyecek kadar beğendiğini fakat bunu bir türlü söylemediğini, fakat bir gün nasıl olduysa karşısına geçip 'Bendedir'adlı şiirini ezberden okumaya başladığını anlatır: "Şiir okumayı, hem de jestler ve ahenklerle hiç sevmeyen mistik şair, düşünür ve yutkunur gibi yaparken Yahya Kemal onu bir baştan bir başa ezbere okumaz mı? O yayvan, dalgalamalı ve titremeli sesiyle (...)Yahya Kemal ve neslinin bir adeti vardır. Kendilerinden sonrakilerle alakalı görünmek istemezler. Bunu küçüklük sayarlar... Hatta isimlerini belirtmek gerekince onu kasten ters söylerler: Hani bir şair var ya Kutsi Ahmed midir? Hele onlardan bir mısraı hafızalarına nakşetmiş görünmeyi asla kabul etmezler. Yahya Kemale ne olmuştu ki küçüklükten başka bir şey olmayan mahut büyüklük taktığını bir an için unutmuş ve meftunluğunu ağzından kaçırmaya razı olabilmisti." (Kısakürek, 1977:225-226)

Ahmet Haşim ile Yahya Kemal arasındaki meşhur çekişmeden de bahseden Necip Fazıl, iki şairin ağzından, birbirleri hakkındaki sözlerini aktarır. Ahmet Haşim'in dehasını Yahya Kemal'i yermekte gösterdiğini düşünür.(Kısakürek, 1977: 92) Aynı şekilde birçok sanatçının bu şekilde birbirlerini nasıl tenkit ettiklerini fakat kendi eksiklerini görmediklerini ifade eden Necip Fazıl, kendisinin de benzer bir tutum içinde olduğunu farkında değildir.

SONUÇ

Hatıra türünde yazılan eserlerin, diğer edebi eserlerden daha fazla subjektif bir özellik taşıdığı bilinmektedir. Hatıra yazarının, şahit olduğu veya yaşadığı olaylarla, tanıdığı kişilerle ilgili anlatımının gerçeğe ne kadar uygun olduğu her zaman tartışılabilir, fakat anlatılanların bir şekilde gerçekle ilişkili olduğu da açıktır. Bu yüzden hatıraların, gerçeğin subjektif bir tasviri olduğunu göz önünde bulundurarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Yahya Kemal'le ilgili olarak incelediğimiz eserlerde anlatılan hatıralar, genel olarak 1912-1958 yıllarını, yaklaşık kırk yılı kapsamaktadır. Hatıraların yazıldıkları ve yayınlandıkları tarihler ise çeşitlilik arz etmektedir. Bunun da yine genel olarak altmış yıllık bir süreyi içine aldığı görülmektedir.

Yahya Kemal ile aynı kuşağa mensup yazarların Yahya Kemal ile ilgili anlatımlarının Yahya Kemal'le olan münasebetlerinin derecesine göre farklılık arz ettiğini söyleyebiliriz. Ömer Seyfeddin, şiirinin değerini takdir etmekle birlikte, aralarında geçen birbirlerine dönük tartışmaların da etkisiyle Yahya Kemal'in kişisel özellikleri hakkında olumsuz bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Refik Halit, yakın dost olmadıkları Yahya Kemal'a hatıralarında pek az yer verir. Yakup Kadri, bir dönem yakın dostu olan Yahya Kemal'i şairliği ve bilgisi dolayısıyla beğenir, fakat anlayış ve düşünceleri bakımından eleştirir. Yahya Kemal'in her zaman yakın bir dostu olarak kalmış olan Abdülhak Şinasi Hisar ise, bu dostluk duygusunun yoğun olarak kendini hissettirdiği hatıratında Yahya Kemal'i hep olumlu özellikleriyle anlatır. Dostluklarının Yahya Kemal tarafından hayatının son döneminde son verilmesini bile söz konusu etmez. 1890'lı yıllarda doğmuş olan ve yaş itibarıyla Yahya Kemal'e yakın olmakla birlikte ondan daha küçük olan Halit Fahri ile Yusuf Ziya'nın hatıralarında, Yahya Kemal'in yer alış tarzı son derece ilgi çekicidir. Halit Fahri'nin Yahya Kemal'in şiirine bakış açısının genel olarak olumlu olmasının yanında, Yahya Kemal tarafından eleştirilmeyi kabullenemediği anlaşılmaktadır; bu yüzden onun bencilliğini ve öfkesini söz konusu eder. Yusuf Ziya'nın tavrı ise açıkça düşmancadır. Çizdiği Yahya Kemal portresinde şairi her bakımdan çirkin göstermek için çalışır. Bu itibarla A.Şinasi Hisar ile Yusuf Ziya'nın tutumları tam bir tezat teşkil etmektedir. Fakat bu tezat içinde gerçeğe yakın olanın, A.Şinasi'nin anlattıkları olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü onun övgüyle ve detaylı olarak dile getirdiği pek çok şey, başta Yusuf Ziya olmak üzere, Yahya Kemal'i sevmeyenlerin dahi kabul etmek zorunda kaldığı özelliklerdir. İncelememizde görüşlerine yer veremediğimiz Hakkı Süha Gezgin'in de Yusuf Ziya'ninkine benzer olumsuz bir yaklaşımı benimsediğini belirtelim. Her iki yazarın da Yahya Kemal'e yönelttiği olumsuz bakışın arka planında kıskançlığın ve çekememezliğin yer aldığını söyleyebiliriz.

Yahya Kemal'den sonraki ilk nesle mensup ve aynı zamanda Yahya Kemal'in öğrencisi olan Ahmet Hamdi Tanpınar, Yahya Kemal'i, Doğu-Batı ikilemini ele alışında olduğu gibi çelişkili bir bakış açısıyla değerlendirir. Fikirlerinden etkilendiği Yahya Kemal'i daha ziyade Batılı olduğu ölçüde

beğenmekte, Batıdan uzaklaştığı nisbette de yermektedir. Yahya Kemal'in başka bir öğrencisi olan Necip Fazıl'ın durumu ise farklıdır. Necip Fazıl, Yahya Kemal'i hiçbir şekilde beğenmez ve sığ bulur. Şiirdeki vaziyetini bir tür göz boyamacılık olarak görür. Necip Fazıl'ın bu tutumunu, Yahya Kemal'in şöhretinden duyduğu rahatsızlığa bağlamak pek ala mümkündür. Çünkü, birtakım zaafalarını söz konusu etmek dışında, Yahya Kemal'e ciddi bir eleştiri yöneltememektedir.

Çalışmamızın giriş kısmında, Yahya Kemal'e hatıralarında yer verdiği belirtilen, fakat ayrıca üzerinde durulmayan yazarların yaklaşımlarında genel olarak, Yahya Kemal'e yönelik büyük bir hayranlığın ve bağlılığın etkili olduğu görülmektedir. Bu, geçen zaman içinde Yahya Kemal'in şöhretinin ve etkisinin azalmadığını, aksine arttığını göstermesi bakımından önemlidir.

Münevver Ayaşlı'nın Yahya Kemal portresinde dikkat çeken, onun hem büyük bir şair hem de bir taşralı olarak değerlendirilmesi ve küçümsenmesidir. Kendini bir aristokrat olarak gördüğü anlaşılan Ayaşlı, Yahya Kemal'e insan olarak bu zaviyeden bakmayı tercih eder. Fakat bunun dışında ondan büyük bir hayranlıkla bahsetmektedir.

Yahya Kemal'in son yıllarında etrafında bulunan dostları arasında yer alan ve yaş itibarıyla de ona en uzak olan yazarların, Vehbi Eralp, Nihat Sami Banarlı ve Baki Süha Edipoğlu ve Cahit Tanyol, Yahya Kemal ile ilgili eserlerinde Yahya Kemal'i asli özellikleriyle anlatmaya çalışmışlardır. Yahya Kemal bu yazarların kuşağına kendini tam olarak kabul ettirmiş ve hayran bırakmıştır. Vehbi Eralp, Yahya Kemal'in bilgi birikiminin büyüklüğüne ve herkesin göremediği şeyleri görebilme kabiliyetine dikkat çeker. Nihat Sami bütünüyle hayranlığa dayalı bakış açısıyla yazdığı eserlerinde, Yahya Kemal'de Batı sanat ve tefekkürü ile Türk mizacının birleştiğini anlatır. Cahit Tanyol ise yer yer eleştirel bir yaklaşımı benimsemiştir. Yahya Kemal'i bazı şahsiyet özelliklerinin dışında, etrafındaki insanların niteliğinden ve sonraki yıllarda Akif tarzı bir Müslümanlığa yönelmiş olmasından dolayı eleştirir. Nihat Sami ile Cahit Tanyol arasındaki yaklaşım farkı, kısmen de olsa ideolojik sebeplere dayanmaktadır. Tanpınar'ın şahsında Yahya Kemal dolayısıyla yaşadığı ikilik, Nihat Sami ve Cahit Tanyol tarafından sanki ayrı ayrı temsil edilmiştir.

Taha Toros'un tarafsız bir gazeteci anlatımını benimsediğini ve Yahya Kemal'in hayatı ve şahsiyeti hakkında değerli bilgiler verdiğini görüyoruz. Baki Süha Edipoğlu ise daha kişisel bir tutumu benimsemiş, onun kendisini önemsememesini bir mesele haline getirmiştir. Mina Urgan'ın Yahya Kemal'le ilgili yazdıklarının ise sırf bir kötü niyetin ve kötü bakışın ürünü olduğu anlaşılmaktadır.

Yahya Kemal'in bütün bu yazarların yazdıklarında genel olarak görülen özelliklerini onun gerçek portresini veren temel özellikler olarak görmek mümkündür: Yahya Kemal, eşsiz bir bilgi birikimine sahip ve kendine mahsus düşünceleri olan büyük bir şairdir. Şiiriyle olduğu kadar bilgisiyile de kısa sürede bulunduğu ortamlarda temayüz etmeyi başarmıştır. Sohbeti, şairliği kadar önemli

ve etkilidir. Derin bir tarih bilgisi vardır. Hür yaşamayı seven rind meşreb, 'bir kişidir. İstanbul'a ve musikiye derin bir aşkla bağlıdır. Yahya Kemal'in bu olumlu özellikleri yanında pek çok kişi tarafından anlatılan ve sanatçı olmasına bağlanması gereken, alınganlık, ben merkezilik, kimseyi beğenmemek gibi birtakım şahsiyet zaafı da söz konusudur. Yahya Kemal, bütün bu özelliklerle, bu özelliklerin yaşantısındaki görünümüleriyle, nev'i şahsına münhasır, büyük bir şahsiyettir. Dostlarının hayranlıkla dile getirdiği bu gerçeği, muhaliflerinin olumsuz anlatımı hiçbir şekilde gölgeleyememiştir.

KAYNAKÇA

- ADIVAR, Halide Edip, (2003), *Mor Salkımlı Ev*, İstanbul: Özgür Yay.
- AYAŞLI, Münevver, (2006), *İşittiklerim, Gördüklerim, Bildiklerim*, İstanbul: Timaş Yay.
- AYVAZOĞLU, Beşir, (2007), *Yahya Kemal, Ansiklopedik Biyografi*, İstanbul: Korpus Yay.
- BANARLI, Nihat Sami, (1959), *Yahya Kemal Yaşarken*, İstanbul: İstanbul.Fetih Cemiyeti Yay.
- _____, (1984), *Bir Dağdan Bir Dağa*, İstanbul: Kubbealtı Yay.
- EDIPOĞLU, Baki Süha, (1968), *Bizim Kuşak ve Ötekiler*, İstanbul: Varlık Yay.
- ERALP, H.Vehbi, *Yahya Kemal İçin*, (1959), İstanbul: Yahya Kemal Sevenler Cemiyeti Yay.
- GEZGİN, Hakkı Süha, (1997), *Edebi Portreler*, İstanbul: Timaş Yay.
- HİSAR, Abdülhak Şinasi, (2006), *Yahya Kemal'e Veda*, İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- KARAY, Refik Halit, (1992), *Minelbab İlelmihrab*, İstanbul: İnkılap Yay.
- _____, (1990), *Bir Ömür Boyunca*, İstanbul: İletişim Yay.
- KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri, (1990), *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*, İstanbul: İletişim Yay.
- KISAKÜREK, Necip Fazıl, (1977), *Babıali*, İstanbul: Büyük Doğu Yay.
- ORTAÇ, Yusuf Ziya, (1960), *Portreler*, İstanbul: Akbaba Yay.
- OZANSOY, Halit Fahri, (1967), *Edebiyatçılar Geçiyor*, İstanbul: Türkiye Yay.
- _____, (1970), *Edebiyatçılar Çevremde*, Ank: Şekerbank Yay.
- Ömer Seyfeddin, (2000), *Bütün Eserleri, Şiirler, Mensur Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar*, İstanbul: Dergah Yay.
- _____, (2001), *Bütün Eserleri, Makaleler 2, Tercümeleler*, İstanbul: Dergah Yay.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi, (2005), *Yahya Kemal*, İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- _____, (2008), *Günlüklerin Işığında Tanpınarla Baş başa*, İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- TANYOL, Cahit, (1985), *Türk Edebiyatında Yahya Kemal, İnceleme ve Anılar*, İstanbul: Remzi Kitabevi Yay.
- TOROS, Taha, (1998), *Altı Renkli Portre*, İstanbul: İsis Yay.
- URGAN, Mina, (1998), *Bir Dinazorun Anıları*, İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- YÜCEBAŞ, Hilmi, (1955), *Bütün Cepheleriyle Yahya Kemal*, İstanbul: İst. Fakülteler Matb.